

حضرت علی اصغر (ع)، گردان، یکی از یگان‌های پیاده لشکر ۳۱ عاشورا نیروی زمینی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در جنگ تحمیلی عراق علیه ایران.

پیشینه:

با توجه به در پیش بودن عملیات والفجر مقدماتی که در ۱۷ بهمن ۱۳۶۱ به اجرا در آمد و نیاز به تقویت یگان‌های سپاه پاسداران از نظر نیروی انسانی و بنا به درخواست لشکر ۳۱ عاشورا از قرارگاه خاتم‌الانبیاء و قرارگاه ۱۱ قدر؛ گردان حضرت علی اصغر از ۱ دی ۱۳۶۱ به منظور شرکت در عملیات والفجر مقدماتی تشکیل شد. نام‌گذاری گردان به نام حضرت علی اصغر (ع)، به علت شهادت علی اصغر (ع) در روز عاشورا و احترام ویژه و جایگاه خاص در میان مردم و رزمندگان استان آذربایجان باعث شد گردان به این نام، نام‌گذاری شود. این گردان از نیروهایی از سپاه و بسیج شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی و غربی تشکیل شد که طی مراسمی به وسیله قطار از تبریز به جبهه جنوب اندیمشک اعزام شدند و در لشکر ۳۱ عاشورا به فرماندهی اکبر سبزی و جانشینی یعقوب آذرآبادی سازمان‌دهی شدند (عابدی، ص ۱۵۷-۱۶۲).

ساختار و سازمان

گردان حضرت علی اصغر (ع) در ابتدا به استعداد ۲۴۰ نفر و با ساختار اولیه از فرماندهی و جانشین گردان، ۳ گروهان رزمی، عناصری از اطلاعات عملیات، تدارکات، پیک، مخابرات، بهداری رزم و تخریب تشکیل شد (همان، ص ۱۵۷).

فرماندهان و بنیان‌گذاران

فرماندهی گردان امام حسین (ع) از آغاز تشکیل تا پایان مأموریت‌های واگذاری در طول جنگ تحمیلی عراق علیه ایران به ترتیب اکبر سبزی، اسلام نجاری، میر محمود بنی‌هاشم، مجید تقی‌لو، منصور عزتی، علیرضا یزدانی، میرمحمود بنی‌هاشم و محمد فرجام به عهده داشتند (عابدی، ص ۲۱۵-۲۳۷؛ مرکز اسناد و ...، سند شماره ۱۹۳ / و شماره ۹۴ / گ).

گردان حضرت علی اصغر (ع) در جنگ تحمیلی عراق علیه ایران

عملیات والفجر مقدماتی

عملیات والفجر مقدماتی از ۱۷ بهمن ۱۳۶۱ با رمز یا الله، یا الله، یا الله به مدت ۴ روز در شمال چزابه و جنوب فکه به اجرا درآمد (جعفری، ص ۸۶). در این عملیات لشکر ۳۱ عاشورا و تیپ ۱ زرهی لشکر ۱۶ قزوین ارتش به صورت مشترک در سازمان قرارگاه قدر ۲ سازماندهی شدند. مأموریت این قرارگاه تک (حمله) از ۱۷ بهمن ۱۳۶۱ به منظور انهدام نیروهای دشمن، تصرف خط خیز آبی «پاسگاه طاووسیه (پاسگاه طاووسیه در شش کیلومتری پاسگاه دویرج و کنار جاده فکه - چزابه در استان خوزستان قرار دارد) به سمت پاسگاه رشیدیه» خط مرزی بود. مأموریت گردان حضرت علی اصغر (ع) در این عملیات به همراه گردانهای تیپ دوم از لشکر ۳۱ عاشورا از دو محور تک کند و خطوط مقدم دشمن را منهدم و خط خیز آبی را تصرف و تأمین کنند، سپس در پشت کانال دوم پدافند کند (عابدی، ص ۱۵۶).

استحکامات دشمن در منطقه چزابه تا جبهه میانی، ایجاد کانالهای زوجی که عرض این کانالها سه تا چهار متر و عمق آن سه متر و داخل آنها آب باران جمع شده بود و بین این دو کانال حدود ۳۰۰ تا ۴۰۰ متر مانع احداث شده و در ردیفهای جلویی بشکتهای ۳۰ تا ۴۰ لیتری فوگاز «نوعی بمب است که از بشکتهایی تشکیل شده که آنها را با مواد مختلفی مثل تی ان تی، میخ، برادههای آهن و مواد سوختی اشتعالزا انباشته اند.» و چند ردیف مین کاشته بود. در پشت کانالها نیز خاکریزهایی به صورت نامنظم به ویژه در پشت کانال دوم که خط اصلی نیروهای عراقی محسوب می شد، ایجاد کرده بود. ردههای تأمینی، کمین، سنگرهای استراق سمع و گشتی رزمی در تپه های رملی منطقه مستقر بودند. دشمن بین کانالهای زوجی و رده تأمینی انواع موانع از جمله میدانهای مین و سیم خاردار احداث کرده بود (همان، ص ۱۶۳).

گردان حضرت علی اصغر (ع) قبل از عملیات در دشت عباس، حومه سایت ۴ و ۵، صفی آباد دزفول مستقر گردید و اقداماتی همچون تأمین نیروها، آموزش، توجیهات، سازماندهی، تجهیز، امورات مهندسی و لجستیکی را با نظارت فرمانده گردان انجام داد. افزون بر این به علت حساسیت عملیات، مهدی باکری (شهادت ۱۳۶۳-۱۳۳۳) فرمانده لشکر

۳۱ عاشورا در جلسه‌ای، آخرین وضعیت تیپ‌های لشکر را در خصوص آمادگی رزم از فرماندهان دریافت کرد و انجام اقدامات لازم برای رفع نواقص و کمبودها را متذکر شد. سپس تک‌تک گردان‌ها از جمله گردان علی‌اصغر طرح مانور خود را توضیح دادند و در خصوص مأموریت خود به صورت کامل توجیه شدند (عابدی، ص ۱۵۶-۱۶۴).

لشکر ۳۱ عاشورا در مرحله اول عملیات از ساعت ۱۸ روز ۱۷ بهمن ۱۳۶۱ با دو گردان شهدای محراب و حضرت قاسم (ع) به ترتیب از چپ و راست محور عملیاتی، حرکت خود را در دشت خلف‌شنبل در حدود هفت کیلومتر در منطقه‌ای رملی و با پوشش گیاهی متفاوت ادامه دادند. همچنین گردان‌های مسلم و حضرت علی‌اصغر (ع) تیپ ۲، به ترتیب به دنبال آن دو گردان مسیر را ادامه دادند. گردان حضرت قاسم (ع) و شهدای محراب در ساعت ۲۰ به نقطه تعیین شده، رسیدند، ولی گردان‌های حضرت علی‌اصغر (ع)، مسلم بن عقیل و امام حسین (ع) در رسیدن به محل تعیین شده با مشکل مواجه شدند. عملیات با پیشروی گردان‌های خط‌شکن آغاز شد و گردان‌های امام حسین (ع) حضرت علی‌اصغر (ع) و مسلم بن عقیل (ع) که به دنبال گردان‌های خط‌شکن در حرکت بودند، با مشکلی مثل گردان‌های خط‌شکن در شناسایی خطوط دشمن و همچنین خطوط پدافندی دشمن و حتی بدتر از آن مواجه شدند. آن‌ها در پیمودن مسیرهایی که گردان‌های خط‌شکن در پیمودن آن‌ها ناکام بودند، موفق شدند ولی برای ادامه مسیر، با تکلیف مانده بودند؛ زیرا در صورت ادامه مسیر، به دشمن جناح می‌دادند و در صورت بازگشت در معرض دید و تیر دشمن قرار می‌گرفتند. به همین دلیل فرماندهان گردان‌های خط‌شکن تصمیم گرفتند وضعیت نامناسب خط و شرایط موجود از جمله مشکل روشنایی روز، ناکامی گردان‌های عمل‌کننده در تصرف پاسگاه طاووسیه و دستیابی به کانال دوم که خط اصلی دشمن بعد از پاسگاه‌ها بود را به اطلاع فرمانده لشکر برسانند. پس از آن مهدی باکری با کمی تأمل گفت: صبر کنید، بررسی کنم و اطلاع بدهم. بعد از این گفت‌وگو، مکالمات بیسیم بین فرماندهان گردان‌های حضرت قاسم (ع) حضرت علی‌اصغر (ع) و مسلم بن عقیل برقرار شد. یکی از فرماندهان گردان‌های عمل‌کننده با شلیک کلت منور، باقیمانده گردان را هدایت و آن‌ها را به خود نزدیک کرد. در این شرایط فرمانده لشکر ۳۱ عاشورا طی تماس با رده‌های مافوق، تصمیم گرفت این گردان‌ها را به خطوط پدافندی قبلی بازگرداند. در ادامه عملیات، فرماندهان تشخیص دادند برای جلوگیری از خسارت جبران‌ناپذیر، باید نیروها تا تپه‌های رملی انتهای دشت خلف‌شنبل که موضع پدافندی قبلی بود، عقب‌نشینی کنند (همان، ص ۱۶۷). گردان حضرت علی‌اصغر (ع) در عملیات والفجر مقدماتی سه نفر مجروح داشتند (همان، ص ۱۶۰).

عملیات والفجر ۴

عملیات والفجر ۴ در ساعت ۲۴.۰۰ روز ۲۷ مهر ۱۳۶۲ در جبهه‌ی شمالی استان کردستان مابین محور بانه- مریوان در دره شیلر و در پیشرفتگی خاک عراق در مناطق کوهستانی و در حوالی منطقه پنجوین عراق به‌وسیله قرارگاه حمزه سیدالشهدا (ع) با تشکیل سه قرارگاه فرعی حمزه در مرحله اول و ۶ قرارگاه فرعی در مرحله دوم عملیات از یگان‌هایی از ارتش و سپاه پاسداران و با فرماندهی مشترک سپاه و ارتش با رمز «یا الله، یا الله، یا الله» به اجرا گذاشته شد (میرزایی، ص ۹۴۱). در این عملیات، لشکر ۳۱ عاشورا در سازمان قرارگاه حمزه ۳ به صورت مشترک در مرحله اول به لشکر ۸ نجف مأمور و در مرحله دوم و سوم از دو محور با استعداد هفت گردان تک (حمله) کرده و ارتفاعات لری، لاله، حمزه،

خلوزه ۲، کله‌قندی، تنگه‌گرمک و دشت پنجوین و ارتفاعات غربی کانی‌مانگا و شمال ارتفاعات شیخ گزنشین را تصرف و تأمین می‌کرد (عابدی، ص ۲۱۲). گردان حضرت علی‌اصغر (ع) به همراه سایر گردان‌های لشکر در عملیات والفجر ۴، از ساعت ۱ بامداد ۱ آبان ۱۳۶۲، مأموریت داشت تک (حمله) کند، ضمن انهدام دشمن، ارتفاعات خلوزه ۲ و کله‌قندی را تصرف کند و بعد از تأمین تنگه‌گرمک و دشت پنجوین بنا به دستور به مأموریت خود ادامه دهد (همان، ص ۲۱۸). استعداد دشمن در عملیات والفجر ۴، شامل یگان‌هایی از لشکر ۴ سپاه یکم عراق با ترکیب تیپ‌های پیاده و ویژه کماندویی و مستقل زرهی بودند و قبل از اجرای عملیات در ارتفاعات لاله‌حمره و لری مستقر بود و با احداث استحکامات تازه، خط پدافندی خود را تکمیل و سپس نیروهای خود را در منطقه تقویت کرد و رده تأمینی خود را در پنجوین سامان داد (همان، ص ۲۱۹).

فرماندهان گردان حضرت علی‌اصغر (ع) در عملیات والفجر ۴ عبارت از: فرمانده گردان - اسلام نجاری، فرمانده گروهان ۱- رحیم شاه‌محمدی، فرمانده گروهان ۲- علی زمردی و فرمانده گروهان ۳- احمد جعفر زاده بودند (همان، ص ۲۱۵). لشکر ۳۱ عاشورا قبل از شروع عملیات والفجر ۴ در دو خط پدافندی در منطقه عمومی پیرانشهر واقع در (حاج عمران) و بمو (بخش آژگله شهرستان ثلاثه باباجانی استان کرمانشاه) مستقر بود. اولین جلسه پس از ابلاغ مأموریت جدید لشکر به منظور شرکت در عملیات والفجر ۴ و انتقال لشکر از منطقه بمو به بانه در ۱۳ مهر ۱۳۶۲ و در ساعت ۱۱.۳۰ در پادگان الله‌اکبر در اسلام‌آباد کرمانشاه با حضور فرماندهان گردان‌ها از جمله گردان حضرت علی‌اصغر و واحدهای لشکر ۳۱ عاشورا تشکیل و اقداماتی برای شناسایی و تحویل محور عملیات، رسیدگی به مشکلات و کمبود یگان‌ها و نحوه انتقال و تأمین، تجهیز و تهیه امکانات موردنیاز و هماهنگی‌های لازم در خصوص محل استقرار و آماده‌سازی منطقه عملیاتی صرف و تصمیم‌گیری شد. بر همین اساس، گردان به‌منظور شرکت در عملیات والفجر ۴ در دشت عباس‌آباد، نور، دشت بلکه تعیین و مستقر گردید (همان، ص ۲۱۲ - ۲۲۰).

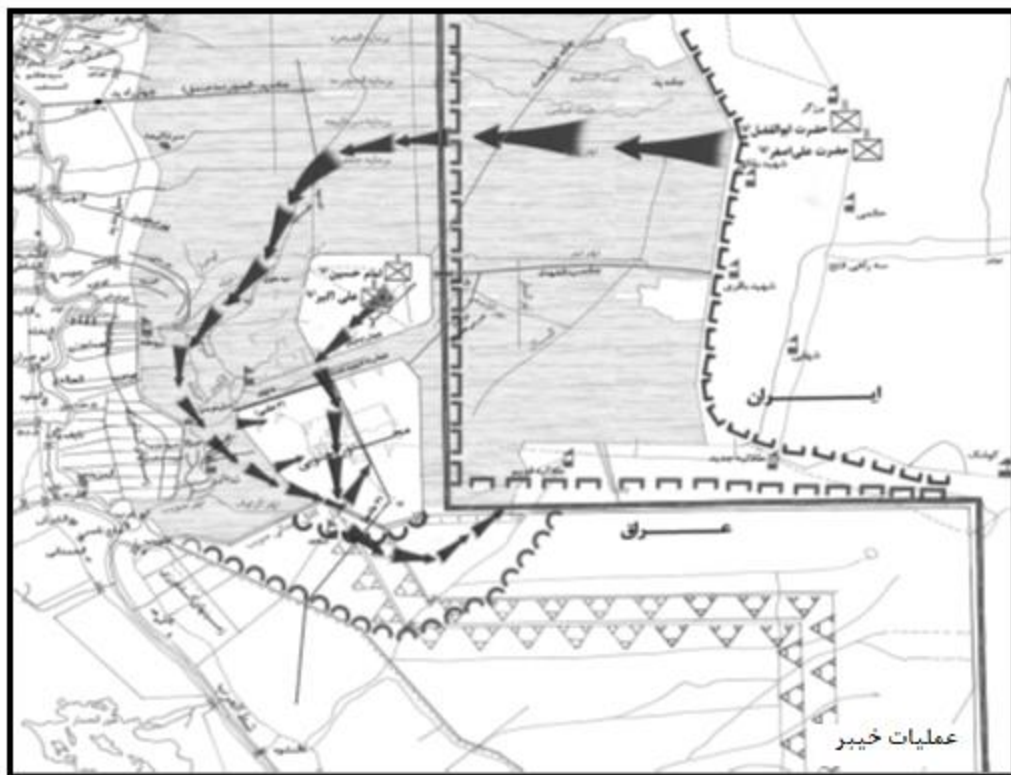
یگان‌های لشکر ۳۱ عاشورا از جمله گردان حضرت علی‌اصغر در عملیات والفجر ۴ از ۲۷ مهر ۱۳۶۲ در منطقه عمومی بانه و سلسله ارتفاعات منطقه در سه مرحله به شرح زیر مشارکت داشتند. در مرحله دوم، چهار گردان رزم شامل گردان حضرت امام حسین (ع) علی‌اصغر (ع) حضرت قاسم (ع) و سیدالشهدا (ع) از لشکر ۳۱ عاشورا در ساعت ۱ بامداد ۱ آبان ۱۳۶۲ تک (حمله) کردند و با دشمن درگیر شدند و بعد از تلاش فراوان و انهدام نیروهای دشمن، صبح روز بعد موفق شدند، ارتفاع خلوزه ۲ و کله‌قندی را تصرف، پاک‌سازی و تثبیت کنند. همچنین با لشکر ۲۵ کربلا که از جنوب خلوزه تک کرده بود، عمل الحاق انجام دهند و خاک‌ریز بین کنگرک و کُلو را احداث و در خط پدافندی مستقر شدند (مرکز اسناد ...، دفتر لشکر ۳۱ ... ۴، سند شماره ۳۰۲/د ...؛ عابدی، ص ۲۲۴). در عملیات والفجر ۴ از گردان، ۲۵ نفر شهید و ۱۲۰ نفر مجروح شدند (عابدی، ص ۲۱۶).

عملیات خیبر

عملیات خیبر در ساعت ۲۱۳۰ روز ۳ اسفند ۱۳۶۲ در منطقه شمال شهر بصره آغاز شد. این عملیات با مشارکت نیروهای سپاه و ارتش تحت کنترل قرارگاه مرکزی خاتم‌الانبیا (ص) با دو قرارگاه مستقل به اجرا گذاشته شد، این دو

قرارگاه شامل قرارگاه نجف تحت کنترل سپاه پاسداران در منطقه هورالعظیم، جزایر مجنون و طلائیه و قرارگاه کربلا تحت کنترل ارتش در منطقه حسینه- زید بودند (میرزایی، ص ۴۴۴). منطقه عملیات خیبر از سمت شرق به حوالی خط مرز بین پاسگاه طلائیه در شمال و شلمچه در جنوب، از سمت غرب به رودخانه دجله و شط العرب (در خاک عراق) از شمال به خط عمومی پاسگاه طلائیه شمال جزایر مجنون و از سمت جنوب به منطقه عمومی شلمچه بصره محدود می‌گردید (حسینی، ص ۳۱۲ و ۳۱۳). در این عملیات، ترکیب نیروهای دشمن از جیش‌الشعبی و واحدهای محدود مکانیزه بود که رده‌های پشتیبانی رزم از جمله واحدهای مستقل توپخانه، ادوات، پدافند هوایی و بالگردها این نیروها را پشتیبانی می‌کردند و استعداد دشمن از سپاه سوم، تیپ مکانیزه و دو گردان پیاده. دو گردان توپخانه تشکیل شده بود (عابدی، ص ۲۳۹). در عملیات خیبر لشکر ۳۱ عاشورا در سازمان قرارگاه بدر سازمان‌دهی گردید و مأموریت داشت از ساعت ۲۲:۳۰ روز ۳ اسفند ۱۳۶۲ تک (حمله) کند و با دشمن درگیر شود و ضمن انهدام آنان، بخشی از شمال و شمال غرب جزیره مجنون جنوبی و پل شحیطاط و ساحل شرقی شط‌العرب و نشوه را تصرف و تأمین کند. گردان علی‌اصغر (ع) در مرحله اول عملیات همراه سایر گردان‌های لشکر وارد عمل شده و با استفاده از موفقیت گردان حضرت ابوالفضل، بخشی از پدهای شمالی و شمال غربی جزیره مجنون جنوبی را تصرف و با گرفتن سرپل بر روی کانال شحیطاط و سپس با تأمین و گسترش سرپل، ادامه عملیات را تسهیل می‌کرد (همان، ص ۲۳۲-۲۳۹).

فرماندهان گردان حضرت علی‌اصغر (ع) در عملیات خیبر عبارت از فرمانده گردان - میر محمود بنی‌هاشم، فرمانده گروهان یکم - فتح‌اله مرادی، فرمانده گروهان دوم - جواد جلیلی و فرمانده گروهان سوم - مجید جلالی بودند (همان، ص ۲۳۳).

بعد از استقرار لشکر ۳۱ عاشورا در تنگه سعده در منطقه عمومی بستان در استان خوزستان، ظهر ۲۵ بهمن ۱۳۶۲ بنا به دستور فرمانده لشکر، تمام فرماندهان از جمله گردان حضرت علی اصغر (ع) برای شناسایی منطقه عملیاتی، ابتدا به پاسگاه برزگر و سپس کنار هور رفتند. بعد از توجیه در کنار هور، این گروه با تعدادی از نیروهای بومی (بَلَدچی) با لباس عربی محلی به پاسگاه برزگر برگشتند (همان، ص ۲۴۰). بر همین اساس، گردان در تنگه سعده و پاسگاه برزگر مستقر و از نظر تأمین نیرو، سپاه پنجم و پشتیبانی عمومی استان آذربایجان شرقی، شهرستان اردبیل و استان آذربایجان غربی به عهده داشت و از نظر تأمین تسلیحات، مهمات، تجهیزات انفرادی و طبقات آمادی توسط قرارگاه نجف و بدر پشتیبانی می‌شد (همان، ص ۲۳۲).

با شروع عملیات، گردان حضرت علی اصغر (ع) در ساعت ۲۲:۳۰ روز ۲ اسفند ۱۳۶۲ با قایق‌های موتوری از اسکله شهید باقری و بقایای حرکت کردند و بعد از طی مسافتی حدود ۳۰ کیلومتر به جزیره مجنون شمالی رسیدند. آن‌ها بنا به دستور در ساعت ۸ صبح روز ۴ اسفند ۱۳۶۲ با استفاده از موفقیت گردان حضرت ابوالفضل (ع) تک (حمله) کردند و مقر فرماندهی نیروهای بعثی در پشت پل شحیطاط را تصرف و تأمین کردند. در روز اول عملیات بیشتر تلاش‌ها، صرف تصرف، تأمین و گسترش سرپل شد. سرانجام گردان حضرت علی اصغر (ع) با تصرف مقر فرماندهی جزایر، مسیر عبور سایر گردان‌ها را در مرحله دوم عملیات امن کرد. در ادامه عملیات، باقیمانده نیروهای گردان‌های حضرت ابوالفضل (ع) و حضرت علی اصغر (ع) به عقبه منتقل شدند (همان، ص ۲۴۴). در عملیات خیبر از گردان ۳۰ نفر شهید و ۷۰ نفر مجروح (همان، ص ۲۳۶).

عملیات بدر

عملیات بدر در منطقه هورالعظیم واقع در کشور عراق باهدف پیشروی به طرف جاده العماره- بصره و تهدید بصره از سمت شمال از ساعت ۲۳:۰۰ روز ۱۹ اسفند تا ۲۶ اسفند ۱۳۶۳ با رمز مبارک «یا فاطمه الزهرا (س)» به اجرا گذاشته شد (جعفری، ص ۱۰۴). در این عملیات لشکر ۳۱ عاشورا با ۸ گردان به اضافه یک گروهان ویژه به استعداد ۲۶۰۰ نفر در گردان‌های رزمی لشکر و ۳۴۴۰ نفر در واحدهای لشکر سازمان‌دهی گردیدند (معبودی، ۵۰-۵۴).

منطقه‌ای که برای عملیات بدر انتخاب شده بود، طرفین رودخانه دجله در غرب جزایر مجنون و هورالهویزه از قلعه صالح در شمال تا القرنه و شهر الشاقی در جنوب بود. عرض این جبهه نبرد حدود ۷۰ کیلومتر و عمق آن حدود ۲۵ کیلومتر بود. منطقه زمین منطقه عملیات بدر از دو قسمت متمایز تشکیل شده بود یک قسمت آن هور و مناطق آب گرفته و باتلاقی و قسمت دیگر زمین‌های نسبتاً بلند و خشک را تشکیل می‌داد (حسینی، ص ۴۴۷). استعداد دشمن در محور لشکر عاشورا (قرارگاه کربلای ۲) شامل تیپ ۹۴ پیاده با سه گردان از پد خندق تا نهر روطه، قاطع الدینارالثانی در جویبر، سه گردان تانک در منطقه جویبر، سه گردان توپخانه در منطقه جویبر و قاطع الشهد در منطقه روطه بود (عابدی، ص ۲۷۲).

لشکر ۳۱ عاشورا در عملیات بدر بااستعداد هشت گردان پیاده و یک گروهان ویژه و نیروهایی از واحدهای پشتیبانی رزم و پشتیبانی خدمات رزم در سازمان قرارگاه کربلای ۲ قرار داشت و از ساعت ۲۳ روز ۲۰ اسفند ۱۳۶۳ تک (حمله) می‌کرد و ضمن انهدام نیروهای دشمن، شمال نهر روطه را پاک‌سازی کرده و سپس به عمق دشمن رخنه و سرپل را در شرق رودخانه دجله تصرف و در حاشیه اتوبان بصره العماره پدافند می‌کرد (همان، ص ۲۶۴). گردان حضرت علی‌اصغر (ع) در این عملیات و در محور دوم منطقه عملیات، مأموریت داشت از گلویی کیسه‌ای (رود دجله) به عمق دشمن نفوذ کند و پس از درگیری، دهانه سرپل را تصرف و منطقه را پاک‌سازی نماید. (همان).

فرماندهان گردان حضرت علی‌اصغر (ع) در عملیات بدر عبارت از: فرمانده گردان - مجید تقی لو، فرمانده گروهان یکم - مجید تفویضی، فرمانده گروهان دوم - عمار پاک‌نژاد و فرمانده گروهان ۳ - حمید بودند (همان، ص ۲۶۶).

لشکر ۳۱ عاشورا بعد از عملیات خیبر بنا به دستور، حدود ۱۱ ماه در منطقه عملیاتی جنوب حضور داشت و ضمن اجرای مأموریت‌های پدافندی در جزایر مجنون و محور پاسگاه زید در استان خوزستان، آمادگی‌های لازم در راستای اجرای عملیات‌های آبی‌خاکی را کسب کرد. ازجمله این اقدامات می‌توان به تشکیل یگان دریایی، اجرای عملیات‌های مهندسی و آموزش‌هایی از قبیل قایق‌رانی، بلم‌رانی، غواصی، استفاده از جلیقه، نحوه استقرار در قایق و مانورهای آبی‌خاکی در سد دز و منطقه عمومی سعدیه در نزدیکی بستان اشاره کرد. اردوگاه لشکر در ۱۵ کیلومتری دزفول قرار داشت و گردان‌های حضرت قاسم (ع) حضرت علی‌اصغر (ع) حر، حضرت علی‌اکبر (ع) امام سجاد (ع) حضرت ابوالفضل (ع) و گروهان ویژه در سد دز دوره‌های آموزشی از قبیل قایق‌رانی، بلم‌رانی، غواصی، مانورهای آبی‌خاکی و تمرینات تاکتیکی، استقرار در قایق، نحوه استفاده از جلیقه و تیراندازی در میدان‌های تیر شبانه و روزانه را سپری کردند (عابدی، ص ۲۷۲).

با شروع عملیات ابتدا گردان‌های حضرت قاسم (ع) و حضرت علی اکبر (ع) و سپس گردان‌های حضرت علی اصغر (ع)، حر و امام سجاد (ع) به اسکله‌ها (شهید حمید باکری و شهید یاغچیان) منتقل شدند تا بنا به دستور وارد عمل شوند. با توجه به مشکلات پیش آمده و کمبود قایق، گردان‌های امام سجاد (ع) و حضرت علی اصغر (ع) با چند ساعت تأخیر وارد محور عملیاتی لشکر ۳۱ عاشورا شدند. گردان‌های امام سجاد (ع)، حضرت علی اصغر (ع) و حر نیز در بعدازظهر ۲۱ اسفند ۱۳۶۳ با پاک‌سازی قسمتی از روستای جویبر و تصرف توپخانه دشمن و الحاق با تیپ ۴۴ قمر از سمت راست و چپ کیسه‌ای در شرق رودخانه دجله مستقر و با عبور از پل نفر رو در غرب دجله، اطراف روستای حریبه وارد عمل شدند. در ادامه مأموریت لشکر ۳۱ عاشورا در بعدازظهر روز دوم عملیات، احمد کاظمی فرمانده لشکر ۸ نجف، طی تماس با فرمانده لشکر ۳۱ عاشورا درخواست کمک کرد. بر اساس این درخواست، همان شب یعنی در ۲۲ اسفند ۱۳۶۳ جلسه‌ای با فرماندهان گردان تشکیل شد و مهدی باکری مأموریت چهار گردان امام حسین (ع)، حضرت علی اکبر (ع)، حضرت علی اصغر (ع) و حر و یک گروهان از گردان سیدالشهدا (ع) را برای تصرف اهدافی در اطراف شهرک همایون و خود شهرک همایون ابلاغ کرد. گردان‌های لشکر از ساعت ۲۲ روز ۲۲ اسفند ۱۳۶۳ از قسمت شرق دجله، نهر روطه به سمت جنوب تک (حمله) کردند و با دشمن درگیر شدند و هم‌زمان گردان‌های حضرت علی اصغر (ع) و سایر گردان‌ها نیز برای انهدام نیروهای دشمن و پاک‌سازی منطقه وارد عمل شدند. گردان حضرت علی اصغر (ع) و سایر گردان‌های عمل‌کننده لشکر بعد از تلاش فراوان و انهدام بخشی از نیروهای دشمن، سرانجام با مقاومت شدید دشمن مواجه شده و پس از تحمل تلفاتی به مأموریت خود پایان دادند (مرکز اسناد ...، گزارش ... در عملیات بدر، سند شماره ۱۸۲ / گ؛ عابدی، صفحه ۲۷۶). در عملیات بدر از گردان ۴۵ نفر شهید و ۱۳۰ نفر مجروح شدند و از شهدای شاخص گردان، جانشین گردان محمدرضا محمدی نسل و فرمانده گروهان مجید تفویضی و عمار پاک‌نژاد و جانشین گروهان مجتبی شهبازی بودند (عابدی، ص ۲۶۸).

عملیات والفجر ۸

عملیات والفجر ۸ در ساعت ۲۲:۱۰ روز ۲۰ بهمن ۱۳۶۴ با رمز یا فاطمه الزهرا (س)، در منطقه خسروآباد تا راس البیشه در شبه جزیره آبادان به منظور تصرف شهر بندری فاو عراق، توسط سپاه پاسداران انقلاب اسلامی طراحی و آغاز گردید. این عملیات به مدت ۷۵ روز تا تثبیت کامل ادامه داشت (جعفری، ص ۱۱۸). منطقه عملیاتی والفجر ۸ از شمال و شرق به اروندرود، از جنوب به خلیج فارس و خور عبدالله مرز عراق با کویت و از غرب و شمال غرب به منطقه جنوب ابوالخصیب محدود می‌شود. زمین این ناحیه به سبب نم‌زار بودن باتلاقی است و تردد وسایل نقلیه و ادوات زرهی در آن به آسانی میسر نیست. در حاشیه اروندرود پوشش چولان نی و نخلستان وجود دارد که به همراه نهرهای متعدد جاری در آن از دیگر عوارض طبیعی منطقه محسوب می‌شوند. مسئله جزر و مد اروندرود مهم‌ترین عنصری بود که در طرح‌ریزی عملیاتی می‌بایست دقت لازم در مورد آن صورت می‌گرفت. عرض رودخانه بین ۵۰۰ تا ۱۵۰۰ متر است. وجود بزرگ‌ترین نخلستان‌های جهان در دو طرف جزیره فاو و جزیره آبادان اهمیت این منطقه را دوچندان کرده بود. بیشتر خشکی‌های منطقه عملیاتی غیرقابل کشت و در فصل بارندگی تردد ماشین‌آلات سبک و سنگین در آن‌ها

غیرممکن بود. کارخانه نمک در جزیره فاو با وسعت چندین کیلومترمربع در قسمت شمالی جزیره فاو بین دو جاده ام‌القصر - فاو و فاو - بصره واقع شده است. منطقه عملیاتی والفجر ۸ در حوزه استحقاقی سپاه هفتم ارتش عراق قرار داشت (فرودی، ص ۱۲۹-۱۳۰). استعداد دشمن در محدوده قرارگاه کربلا (لشکر ۳۱ عاشورا) شامل تیپ‌های ۱۱۰، ۱۱۱ و ۱۱۳ از لشکر ۲۶ پیاده سپاه هفتم عراق به فرماندهی ماهر عبدالرشید همراه دو گردان توپخانه و یک گردان تانک و با پشتیبانی نیروی هوایی و نیروهای تقویتی بودند (عابدی، ص ۳۱۷).

لشکر ۳۱ عاشورا در این عملیات، مأموریت داشت از دو محور وارد عمل شود؛ در محور اول و در شمال (سمت راست) بااستعداد گردان آبی‌خاکی حضرت علی‌اصغر (ع) گردان‌های پیاده حضرت قاسم (ع) امام سجاد (ع) و حضرت ابوالفضل (ع) عملیات کند. بر همین اساس در مرحله اول گردان آبی‌خاکی حضرت علی‌اصغر (ع) مأموریت داشت، تک کند، با نیروهای رده اول دشمن درگیر شود و ضمن انهدام آن‌ها، خط اول عراقی‌ها را در ساحل غربی اروندرود تصرف نماید. سپس سرپل را گسترش دهد و با نیروهای دشمن در مواضع "ب" شکل درگیر شود (همان، ص ۳۱۷).

گردان برای شرکت در عملیات والفجر ۸ در اردوگاه شهید باکری دزفول و پادگان نیروی هوایی ارتش در اهواز مستقر گردید (همان، ص ۳۰۹).

فرمانده گردان حضرت علی‌اصغر (ع) در عملیات والفجر ۸ عبارت از: فرمانده گردان -منصور عزتی، فرمانده گروهان ۱- پرویز خسروشاهی، فرمانده گروهان ۲- یعقوب علی‌محمدی و فرمانده گروهان ۳- غلامرضا جعفری بودند (همان، ص ۳۱۰).

لشکر ۳۱ عاشورا شش ماه قبل از آغاز عملیات، اقداماتی را برای آماده‌سازی یگان‌های لشکر ازجمله گردان حضرت علی‌اصغر انجام داد. بر همین اساس، با مشخص شدن مأموریت لشکر ۳۱ عاشورا از اواخر آذر ۱۳۶۴ دو گردان حضرت سیدالشهدا (ع) و گردان حضرت علی‌اصغر (ع) برای آموزش غواصی تعیین شدند. آموزش آنان در کنار رودخانه کارون در منطقه بوعلی (محمدیه) در ۳۵ کیلومتری آبادان آغاز گردید و تعدادی از نیروهای زبده این دو گردان همراه نیروهای اطلاعات یک ماه قبل از عملیات در خط پدافندی ساحل رودخانه اروند برای آشنایی با منطقه به ویژه اروندرود و ساحل غربی (محل استقرار دشمن) مستقر شدند. محل استقرار و آموزش گردان‌های عمل‌کننده به این شرح بود:

۱. منطقه‌ای در ۳۵ کیلومتری آبادان بین پل مارد و انرژی اتمی (روستاهای بوعلی و محمدیه) در موقعیت شهید اشتری، در کنار رودخانه کارون به عنوان منطقه آموزش‌های تخصصی دو گردان غواص حضرت علی‌اصغر (ع) و حضرت سیدالشهدا (ع) و گردان الرعد (تخریب) در نظر گرفته شده بود.

گردان‌های عملیاتی به‌طور تقریبی تا ۱۷ بهمن ۱۳۶۴ آمادگی‌های لازم به دست آورده بودند. فرماندهان گردان‌ها و گروهان‌ها و معاونان آن‌ها از موقعیت شهید قصاب عبداللّهی به شرق اروند اعزام شدند و درباره راه‌ها، خط‌شکن، محل اسکله‌ها و همچنین محل استقرار نیروها و شیوه استفاده از دکل‌های دیده‌بانی توجیه شدند (عابدی، ص ۳۱۸). با شروع عملیات والفجر ۸، گردان غواص حضرت علی‌اصغر (ع) از محور اول و گردان غواص سیدالشهدا (ع) از محور دوم در ساعت ۲۰:۳۰ تاریخ ۲۰ بهمن ۱۳۶۴ پس از آرام شدن جریان آب و شروع جزر راکد، وارد آب شدند. ساعت حدود ۲۱

بود. نیروهای غواص توانسته بودند با زمان‌بندی دقیق از سکون آب استفاده کرده و بدون هیچ‌گونه انحرافی، از عرض رودخانه عبور کنند. ساعت شروع عملیات فرا رسیده بود، ولی هیچ خبری از آغاز عملیات نبود. بی‌سیم غواصان به علت نفوذ آب از کار افتاده بود. به همین دلیل غواصان گردان‌های لشکر ۳۱ عاشورا منتظر اقدام یگان‌های هم‌جوار ماندند. در ساعت ۲۲:۱۰ صدای تکبیر در سراسر ساحل غربی اروند بلند و حمله آغاز شد. دو گردان خط‌شکن از جمله گردان حضرت علی‌اصغر (ع) ضمن سرپل‌گیری و پاک‌سازی سنگرهای اجتماعی دشمن تا محدوده مواضع اولیه دشمن گسترش یافتند. گردان‌های لشکر یکی پس از دیگری وارد منطقه شدند و به پاک‌سازی مقر عراقی‌ها پرداختند. تا نزدیک صبح درگیری‌ها پراکنده و گاهی شدید بود. ساعت ۱۱:۰۰ روز اول، منطقه مأموریت لشکر ۳۱ عاشورا به‌طور کامل پاک‌سازی و نیروهای عملیاتی با رسیدن به هدف‌هایشان در کنار جاده‌ی فاو-البحار مستقر شدند. در ادامه عملیات، لشکر ۳۱ عاشورا با استفاده از گردان‌های رزمی و واحدهای پشتیبانی رزم تا ۱۹ فروردین ۱۳۶۵ در خط کارخانه نمک در خط پدافندی مستقر شد و تا اواسط تابستان سال ۱۳۶۵ در آن خط حضور داشت (مرکز اسناد ...، گزارش لشکر ...، دستور عملیاتی تکمیلی والفجر ۸؛ عابدی، ص ۳۲۴).

عملیات کربلای ۵

عملیات کربلای ۵ از ساعت ۱ و ۳۰ دقیقه بامداد ۱۹ دی ۱۳۶۵ با رمز یا زهرا (س) توسط سپاه پاسداران آغاز شد. این عملیات تا پایان سال ۱۳۶۵ ادامه یافت و یکی از بزرگ‌ترین نبردهای دوران جنگ تحمیلی محسوب می‌شود. منطقه عمومی شلمچه به خاطر اهمیت سیاسی و نظامی آن همواره جایگاهی قابل‌توجه در اندیشه طراحان جنگ داشته است. پس از فتح خرمشهر، تسلط بر شلمچه به‌عنوان یکی از معابر وصولی شهر بصره، در زمره اهداف قوای نظامی ایران قرار گرفت و عملیات کربلای پنج بهترین موقعیت برای عملی ساختن این ایده بود (حبیبی، ص ۱۵۱). منطقه عملیاتی کربلای ۵ از شمال به آب‌گرفتگی جنوب، زید از جنوب به رودخانه اروند از شرق به نهر عریض و از غرب به کانال زوجی و شهر تنومه محدود می‌شد. بر این اساس ارتش عراق با بهره‌گیری از مستشاران نظامی شوروی پیشین و فرانسه، پیچیده‌ترین مواضع دفاعی را در این منطقه ایجاد کرده بود که مهم‌ترین ویژگی آن هم‌پوشانی زنجیره‌ای با ترکیبی از پدافند عامل و غیرعامل بود و از نظر پیچیدگی و مهندسی طراحی در سطح جهان نظیری نداشت. علاوه بر کانال پرورش ماهی و مجاری ارتباطی آن، ارتش عراق مواضع مستحکم دیگری مانند پنج‌ضلعی، مثلثی‌ها، هلالی‌ها، کانال‌های آب، سیل بندها، خاک‌ریزها و سنگرهای دفاعی را در این منطقه ایجاد کرده بود. منطقه عملیاتی کربلای ۵ در حوزه استحفاظی سپاه سوم ارتش عراق قرار داشت و پیش از آغاز نبرد، هفت تیپ پیاده، یک گردان کماندویی و یک گردان تانک پدافند و تأمین منطقه را بر عهده داشتند (فرودی، ص ۱۶۹-۱۷۲). استعداد دشمن در محدود عملیاتی قرارگاه لشکر ۳۱ عاشورا ترکیبی از گارد ریاست جمهوری از سپاه چهارم و نیروهای ویژه در منطقه عملیاتی «پنج‌ضلعی و پاسگاه کوت سواری، کانال ماهی» خط پدافندی تشکیل داده بود و سپاه هفتم به‌عنوان احتیاط در منطقه عمومی مستقر بود (عابدی، ص ۳۷۴).

در این عملیات، گردان‌های حضرت علی‌اصغر (ع)، و سایر گردان‌های لشکر در مرحله دوم عملیات با استفاده از موفقیت گردان‌های المهدی (عج) و صاحب‌الزمان (عج) تک (حمله) کرده و با دشمن درگیر شده و ضمن انهدام نیروهای دشمن در پنج ضلعی و شرق کانال ماهی، مواضع دشمن را در نوک کانال ماهی تصرف و با گسترش در غرب کانال ماهی بنا به دستور ادامه مأموریت می‌دادند (عابدی، ص ۳۵۰-۳۷۸؛ مرکز اسناد ...، دفتر لشکر ... عملیات کربلای ۵، سند شماره‌های ۱۳۷۸ د/ ۱۴۱۱-د/ ۳۵۰-گ).

محل استقرار گردان برای شرکت در عملیات کربلای ۵ در قجریه (روستایی در کنار کارون در ۳۵ کیلومتری اهواز)، پادگان شهید باکری و پادگان نیروی هوایی بود (عابدی، ص ۳۶۷). فرماندهان گردان حضرت علی‌اصغر (ع) در عملیات کربلای ۵ عبارت از: فرمانده گردان-علیرضا یزدانی، فرمانده گروهان ۱-حسنعلی محمود زاده، فرمانده گروهان ۲-محمد حاجی علیزاده و فرمانده گروهان ۳-اکبر موسوی بودند (مرکز اسناد...، دفتر لشکر ... عملیات کربلای ۵، سند شماره ۱۳۷۸ د/ ۱۴۱۱-د).

پس از ابلاغ طرح عملیاتی به لشکر توسط قرارگاه کربلا، فرماندهان گردان‌های عمل‌کننده در ۱۷ دی ۱۳۶۵ ازجمله گردان حضرت علی‌اصغر (ع) با استفاده از دوربین استقراری در دکل که به‌وسیله کابل به تلویزیون داخل سنگر وصل شده بود به منطقه عملیاتی، معابر وصولی، خطوط اول و رده‌های تأمین دشمن توجیه شدند. ضمناً فرماندهان گروهان‌های خط‌شکن به‌وسیله نیروهای اطلاعاتی تا رده نیروهای تأمین دشمن رفته و به مأموریت خود توجیه شدند (عابدی، ص ۳۷۵).

در ادامه عملیات کربلای ۵، در ساعت ۰۵:۰۰ روز ۲۱ دی ۱۳۶۵ گردان‌های حضرت علی‌اصغر (ع) و امام سجاد (ع) به سمت راست نوک کانال ماهی تک (حمله) کردند و در مواضع نون شکلی و مقر فرماندهی با دشمن درگیر شدند و ضمن انهدام بخشی از نیروهای دشمن، قسمتی از مواضع نون شکلی و بخشی از مواضع فرماندهی را تصرف کردند ولی به علت نداشتن اطلاعات دقیق نسبت به وضعیت منطقه و سایر مشکلات و استفاده نیروهای دشمن از پشتیبانی آتش توپخانه و بالگرد، شماری از نیروهای گردان‌های امام سجاد (ع) و علی‌اصغر، شهید یا مجروح می‌شوند و این گردان‌ها توان ادامه کار را از دست داده و مجبور به عقب‌نشینی به مواضع قبلی می‌شوند. در مرحله تکمیلی عملیات کربلای ۵ در ۱۳ اسفند ۱۳۶۵، چهار گردان حضرت علی‌اصغر، المهدی (عج)، قاسم و بقیه‌الله (عج) پس از سازمان‌دهی مجدد در سازمان تیپ ۲، از دزفول به منطقه عملیاتی اعزام و مقر فرماندهی تیپ را در پنج ضلعی احداث کردند و گردان‌های قاسم و علی‌اصغر برای ادامه عملیات انتخاب شدند. دو گردان عملیاتی با شروع عملیات به مواضع دشمن نفوذ کردند. طولی نکشید که درگیر آغاز شد. در حین عملیات، گردان علی‌اصغر نتوانست مواضع نونی شکل را تصرف کند و به مواضع عقب بازگشت (مرکز اسناد ...، سند شماره ۱۴۱۱/د، سند شماره ۳۵۰/گ). در عملیات کربلای ۵ از گردان ۸۰ نفر شهید و ۱۵۰ نفر مجروح شدند (عابدی، ص ۳۷۱).

گردان حضرت علی‌اصغر (ع) همچنین در نبردهای کربلای ۴ (دی ۱۳۶۵)، عملیات کربلای ۸، نصر ۷ (مرداد ۱۳۶۶)، بیت‌المقدس ۲ (دی-بهمن ۱۳۶۶) و عملیات بیت‌المقدس ۳ مشارکت داشت (معبودی، ص ۴۸).

در فروردین ۱۳۶۶ با ایجاد تغییر در سازمان سپاه پاسداران، سپاه آذربایجان شرقی و لشکر ۳۱ عاشورا ادغام و سپاه پنجم باقرالعلوم «ع» تشکیل شد. اواخر ۱۳۶۶ و پس از عملیات بیت المقدس ۳، سپاه پنجم باقرالعلوم «ع» به سپاه پنجم عاشورا تغییر نام یافت. سپاه پنجم عاشورا شامل سه تیپ بود و گردان حضرت اصغر در سپاه پنجم عاشورا سازمان‌دهی شد (همان، ص ۵۰-۲۳۶).

مآخذ: جعفری، مجتبی، اطلس نبردهای ماندگار، تهران، انتشارات سوره سبز، ۱۳۸۹ ش؛ حبیبی، ابوالقاسم، کارنامه عملیات سپاهیان اسلام در هشت سال دفاع مقدس، تهران، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۳۸۳ ش؛ حسینی، سید یعقوب، نبردهای سال ۱۳۶۲ تا پایان ۱۳۶۴، تهران، ایران سبز، ۱۳۸۹ ش؛ عابدی، مصطفی شناسنامه لشکر ۳۱ عاشورا، تهران، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس سپاه، ۱۴۰۱ ش؛ فرودی، قاسم، اطلس مناطق عملیاتی غرب و جنوب غرب، تهران، بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس، ۱۳۹۵ ش؛ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، لشکر ۳۱ عاشورا در عملیات والفجر مقدماتی، سند شماره ۱۹۳ / و شماره ۹۴ / گ، موجود در مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس؛ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، دفتر لشکر ۳۱ عاشورا در عملیات والفجر ۴، سند شماره ۳۰۲ / د، ۱۳۷۴۵، ۱۳۷۴۲، ۱۳۷۴۱، ۱۳۷۴۰، ۱۳۷۳۲ / پ ن؛ مرکز اسناد مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه، گزارش لشکر ۳۱ عاشورا در عملیات بدر، سند شماره ۱۸۲ / گ، موجود مرکز اسناد مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه؛ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، گزارش لشکر ۳۱ عاشورا، در عملیات والفجر ۸، دستور عملیاتی تکمیلی والفجر ۸؛ مرکز اسناد دفاع مقدس، دفتر لشکر ۳۱ عاشورا در عملیات کربلای ۵، سند شماره‌های ۱۳۷۸ / د - ۱۴۱۱ / د - ۳۵۰ / گ؛ مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، دفتر لشکر ۳۱ عاشورا در عملیات تکمیلی کربلای ۵ و گزارش لشکر ۳۱ عاشورا در عملیات کربلای ۵، سند شماره ۱۴۱۱ / د و سند شماره ۳۵۰ / گ، موجود در مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس؛ معبودی، جلال، اطلس لشکر ۳۱ عاشورا در دوران دفاع مقدس، تهران، مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ۱۳۹۸ ش؛ میرزایی، رضا، حماسه‌های نامداران گمنام، چاپ پانزدهم، تهران، بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس، ۱۳۹۴ ش.